

ВИКЛИКИ ДЛЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

СТЕПАНОВА Олександра, здобувачка вищої освіти

Спеціальність 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** У роботі розглянуто ключові дослідження та трансформації у сфері обліку й оподаткування, пов'язані з воєнним станом в Україні та розкрито перспективами післявоєнного розвитку. Акцент зроблено на адаптації облікових систем до екстремальних умов, особливостях податкового регулювання у світовій воєнній економіці, проблемах фінансової активності, документообігу та відкритості. Проаналізовано впровадження цифрових процесів, збереження великих обсягів інформації та підготовку кваліфікованих кадрів. Окреслено перспективи розвитку професійної діяльності у період післявоєнного відновлення національної економіки.*

***Ключові слова:** воєнний стан, облік, оподаткування, післявоєнний розвиток, фінансова активність, податкове планування, облікова політика.*

Воєнний стан в Україні кардинально змінив умови ведення господарської діяльності та зумовив безпрецедентні зміни у системі обліку й оподаткування [1]. Бойові дії, евакуація підприємств, руйнування інфраструктури та масштабні міграційні процеси сприяють докорінному перегляду традиційних підходів до організації облікової роботи та податкового планування. Актуальність дослідження підтверджується необхідністю адаптації облікової методології та податкового законодавства до реалій воєнного часу, а також вироблення концептуальних засад функціонування облікової системи в умовах майбутньої післявоєнної економіки України.

Одним із найбільших завдань для бухгалтерських служб підприємств стала потреба забезпечення безперервності облікових процесів в умовах постійної загрози та фізичного знищення матеріально-технічної бази. Евакуація персоналу, втрата первинних документів та архівів призвели до критичних ускладнень у поточній діяльності. Значна кількість підприємств була змушена організовувати віддалену роботу, що спричинило активне використання хмарних технологій та систем електронного документообігу [3, с.42]. Натомість цифровізація в екстремальних умовах супроводжується проблемами кібербезпеки, надійності інтернет з'єднання та браку цифрової грамотності облікового персоналу. [3, с.45]

Особливі труднощі виникають у питаннях оцінки активів та їх відображення в обліку. Традиційні методи визначення справедливої вартості втрачають ефективність у випадках фізичних пошкоджень чи втрати майна. Бухгалтерські служби стикаються з необхідністю розробки нових підходів до оцінки збитків, створення резервів на воєнні витрати та розкриття інформації про втрати у фінансовій звітності [4, с.25]. Проблемним є й момент визнання збитків, особливо на тимчасово окупованих територіях або в умовах неможливості достовірно організувати діяльність підприємства.

Система оподаткування також зазнала кардинальних змін: було запроваджено військовий збір, спрощено процедури реєстрації окремих категорій платників і нарахування податків [2]. Гнучкість податкового адміністрування зросла завдяки врахуванню специфіки економічної активності під час воєнного стану, перенесення строків виконання зобов'язань та послабленню контролю в окремих територіях [1]. Консультанти з обліку та оподаткування змушені постійно відстежувати законодавчі зміни й адаптовувати облікову політику підприємств, що водночас полегшує роботу бізнесу, але створює нові ризики.

Серйозною проблемою є складання фінансової звітності в умовах обмеженого доступу до інформації та порушення принципу безперервності діяльності підприємств. Особливо складним постає питання консолідації звітності груп компаній, частина яких перебуває на окупованих територіях або в зонах бойових дій.

Кадровий дефіцит у сфері бухгалтерського обліку посилюється через мобілізацію, еміграцію та зміни у пріоритетах молодих спеціалістів. Освітні установи, що готують бухгалтерів і аудиторів, вимушені адаптовувати програми під нові реалії, включаючи врахування вимог екстремальних умов та положень міжнародних стандартів [4, с.28]. Професійні організації активно розробляють методичні рекомендації й проводять заходи з підвищення кваліфікації молодих фахівців.

Міжнародна фінансова активність набула особливого значення у контексті залучення іноземних інвестицій та міжнародної допомоги для розвитку економіки. Українські підприємства мають забезпечувати прозорість і достовірність фінансової інформації відповідно до міжнародних стандартів, що відкриває можливості для залучення додаткових ресурсів та співпраці з міжнародними аудиторами [5, с.20]. Водночас виникає потреба у розробці національних інтерпретацій цих стандартів для умов воєнної економіки.

Перспективи післявоєнного розвитку пов'язані з масштабними інвестиціями у відбудову інфраструктури та промисловості, що вимагатиме ефективного фінансового контролю й обліку. Податкова система може бути адаптована для стимулювання інвестиційної активності та економії бюджетних коштів [2].

Цифровізація облікових процесів, пришвидшена війною, здатна стати основою для сучасної системи фінансового менеджменту в післявоєнній Україні. Впровадження електронних технологій, штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу даних підвищить рівень обробки інформації та захистить її від зовнішніх загроз [3, с.50]. Однак це потребує значних інвестицій у технологічну модернізацію та перепідготовку кадрів.

Удосконалення системи внутрішнього аудиту й контролю має критичне значення в умовах підвищених ризиків та обмежених ресурсів. Підприємства повинні розробляти комплексні системи управління ризиками, що враховуватимуть специфіку воєнного часу та періоду відбудови [5, с.25]. Йдеться не лише про фінансові, а й про операційні, репутаційні та стратегічні ризики, пов'язані з політичною й економічною нестабільністю.

Воєнний стан і перспективи післявоєнної діяльності створили безпрецедентні виклики для української системи обліку та оподаткування. Необхідним є комплексний підхід, що включає модернізацію нормативно-правової бази, впровадження сучасних інформаційних технологій, підготовку кваліфікованих кадрів і розробку нових методологічних підходів до організації облікової роботи. Особливої уваги потребує забезпечення безперервності

облікових процесів в екстремальних умовах, адаптація міжнародних стандартів до специфіки воєнної економіки та створення ефективних механізмів контролю за використанням ресурсів. Майбутні пропозиції можуть стосуватися розробки практичних рекомендацій для організації бізнесу, оцінки ефективності стимулів для відновлення економіки та формування концептуальних засад стійкої облікової системи для післявоєнної України.

Література:

1. Закон України № 2118-XI “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
2. Закон України № 2120-IX “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 28(4), 41-53. doi: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41.
4. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2025). Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 29(2), 22-33. doi: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22.
5. Potryvaieva, N., Palieiev, A. (2023) Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 2023. № 27(3). p. 18-30. URL: <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18>

Abstract: *The paper examines key research and transformations in the field of accounting and taxation related to the martial law in Ukraine and reveals the prospects for post-war development. The emphasis is on the adaptation of accounting systems to extreme conditions, the peculiarities of tax regulation in the global war economy, the problems of financial activity, document flow and openness. The implementation of digital processes, the storage of large volumes of information and the training of qualified personnel are analyzed. The prospects for the development of professional activities during the post-war recovery of the national economy are outlined.*

Keywords: *martial law, accounting, taxation, post-war development, financial activity, tax planning, accounting policy.*

**Науковий керівник – ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв**